

Korte Mededelingen

Lancetbladig wilgeroosje al in 1861 verzameld te Sittard

Bij het doornemen van herbariummateriaal van enkele soorten van het geslacht *Epilobium*, voor de verspreidingskaartjes voor het derde deel van de Atlas van de Nederlandse Flora, kwam ik in de collectie van het Rijks-herbarium een ongedetermineerd

exemplaar van het Lancetbladig wilgeroosje (*Epilobium lanceolatum* Sebastiani & Mauri) tegen. Het werd in juli 1861 verzameld te Sittard, tijdens een excursie van de "Nederlandsche Botanische Vereeniging". Tot nu toe werd aangenomen dat het Lancetbladig wilgeroosje voor het eerst in 1916, door A. de Wever, in ons land werd aangetroffen (P. HEUKELS in Atlas van de Nederlandse Flora 1, 1980). De soort was nog niet van Sittard (T6.42)

bekend. De Wever vond haar destijds op vele plaatsen in Zuid-Limburg maar tegenwoordig is zij er waarschijnlijk zeer zeldzaam. Men kan haar nu vermoedelijk nog vinden op en bij de steenstorten van de vroegere kolonmijnen in oostelijk Zuid-Limburg. Nader onderzoek naar de huidige verspreiding van de soort is gewenst.

R.W.J.M. van der Ham,
Rijksherbarium, Leiden.

Een Spinnenstudiegroep

Binnen het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg is een groot aantal studiegroepen actief die zich bezig houden met een bepaald facet van de natuurstudie. Tot nu toe wordt er echter niet in verenigingsverband onderzoek aan spinnen en spinachtigen gedaan. Wellicht vindt dit zijn verklaring in het feit, dat spinnen een "moeilijke" groep zijn. In het algemeen zijn ze zonder een goede binoculair en uitvoerige literatuur niet te determineren; zonder steun raken beginners vaak al gauw gedesillusioneerd. Bij een aan-

tal leden leeft nu de gedachte om de beschikbare kennis, krachten en middelen te bundelen in een Spinnenwerkgroep. Een van de doelstellingen van deze werkgroep zal zijn: het doen van faunistisch onderzoek aan Spinnen en Spinachtigen in Limburg. Naast excursies kunnen ook bijeenkomsten worden georganiseerd. Wie geïnteresseerd is in het onderzoek naar het voorkomen van Spinnen en Spinachtigen in Limburg of in het algemeen in deze diergroep belangstelling heeft kan contact opnemen met

ondergetekenden. Bij voldoende belangstelling kan dan formeel een Spinnenstudiegroep worden opgericht.

M.H. Vossen
Kerkstraat 78,
6104 AD Koningsbosch,
tel. 04743 - 2000

A.W.F. Meijer
De Bosquetplein 6-7,
6211 KJ Maastricht,
tel. 043 - 13671

Boekbesprekingen

Diergedrag.

Inleiding in de vergelijkende gedragsleer.

A. Manning. Utrecht/Antwerpen, Bohn, Scheltema & Holkema, 1982. XVIII + 379 blz., afbn., reg., lit. opgen. Prijs: f

'Diergedrag' is de Nederlandse vertaling van het bekende boek 'An introduction to animal behaviour' waarvan de eerste druk in 1969 verscheen. De vertaling is gebaseerd op de derde druk, waarvan Prof. Baerends in zijn voorwoord bij de Nederlandse vertaling meldt, dat deze ten opzichte van de eerste druk 60% in omvang is toegenomen.

In het boek van Manning wordt een overzicht gegeven van datgene wat de ethologie op dit moment te bieden heeft. Het begint met het beschrijven van de basis van gedrag vanuit de fysiologie, aan de orde komen reflexen en eenvoudige terugkoppelingssystemen. Tegelijk wordt al aangegeven dat bestudering van het zenuwstelsel (dat gedrag mogelijk maakt), hoewel het een uiterst

nuttige en onmisbare bijdrage levert aan de studie van gedrag, z'n beperkingen heeft. Manning brengt dit als volgt onder woorden: 'Proberen het nestbouwgedrag van een vogel te beschrijven in termen van de werking van individuele neuronen zou hetzelfde zijn als trachten een pagina van een boek te lezen met behulp van een sterke microscoop!

In de volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de basisprincipes van de ethologie, zoals leren en instinct, motivatie, conflictgedrag en sociale organisatie.

Een apart hoofdstuk is gewijd aan evolutie. Vanzelfsprekend is het zo dat bepaalde typen gedrag een adaptieve waarde hebben. Een beter aan de omgeving aangepast gedrag geeft grotere overlevingskansen. Een interessant aspect van de evolutie van gedrag is dat het, deels, door middel van een leerproces van de ene op de andere generatie kan worden overgebracht. Bij de meeste andere eigenschappen van dieren kan dit alleen door middel van het genetisch materiaal. De Mens is natuurlijk het duidelijkste voorbeeld van wat 'culturele evolutie' vermag.

Graag eindig ik met de opmerking dat ik dit boek aan eenieder die in diergedrag geïnteresseerd is van harte aanbeveel. Wel is kennis van biologische basisprincipes en -begrippen onontbeerlijk.

A.J. Lever.

Thieme's kevergids

K.W. Harde/F. Severa. Met meer dan 1000 kleurenillustraties van de Middeneuropese kevers. Vertaald en bewerkt door J. Huisenga. Zutphen, Thieme en Cie, 1983. 316 blz. afbn., reg. Prijs: f 39,50.

Aan de reeks van Thieme's Natuurgidsen schijnt geen einde te komen. Naast de reeds eerder verschenen vlindergids en insectengids dan nu een voor de grootste insectengroep: de kevers. Het is een kloek boekwerk geworden, stevig gebonden en op prima papier. Het gebied waarop dit werk zich richt, Midden-Europa, omvat ongeveer 8000 keversoorten, waarvan ruim één achtste deel in dit werk in kleur wordt afgebeeld.

De tekeningen vervaardigd door de Praagse kunstenaar Frantisek Severa zijn werkelijk grote klasse. De kleuren zijn over het algemeen goed gekozen, behalve de blauwe en paarse kleuren die de kevers een onwezenlijke indruk geven.

De oorspronkelijke Duitse tekst is geschreven door een vakman op zijn gebied nl. Dr. Karl Wilhelm Harde, de helaas te vroeg overleden leider (sinds 1956) van de entomologische afdeling van het Staatsmuseum voor Nat. Historie in Stuttgart. De inleidende hoofdstukken over lichaamsbouw, ontwikkeling, oecologie, fysiologie, voortplanting, broedvoorzorg, broedverzorging, schutkleur, verdediging, het voortbrengen van geluid en lichtverschijnselen geven niet alleen de gebruikelijke informatie, maar tevens een schat van gegevens verkregen uit eigen observatie en ervaring.

Daarna volgen enige erg uitgebreide hoofdstukken over de betrekkingen tussen kevers en de mens, waarbij de kevers achtereenvolgens bekeken worden als concurrenten binnenshuis, in de tuin, in het open veld en in het bos. Hierin wordt natuurlijk veel ten nadele van de kevers gezegd, maar hun functie in de natuur en zelfs het nut van vele soorten zoals poppenrovers, aaskevers en lieveheersbeestjes wordt niet verzwegen. Het algemeen gedeelte wordt dan afgesloten door de hoofdstukken over het verzamelen, doden, prepareren en het aanleggen van een verzameling. Tussen het algemeen gedeelte en het systematische deel staat dan een overzicht van de 92 keverfamilies met een typische vertegenwoordiger van elke familie en het aantal soorten dat deze familie telt. Dit systeem lijkt aardig, maar door de heterogeniteit van vele families en doordat alle afgebeelde soorten ongeveer even groot zijn, lijkt het mij voor de leek eerder verwarrend dan verhelderend. Het systematisch gedeelte geeft links wat bijzonderheden over de rechts afgebeelde soorten en hun geslachten.

Tot zover kan het boek mij best bekoren, helaas komt dan de nederlandse bewerker aan het woord, nota bene een vlinderman. Deze bewerking is werkelijk beneden alle peil. Ik zal U de waslijst van aperte onjuistheden besparen en slechts een enkel voorbeeld geven.

De 1e soort *Cicindela silvatica* L. wordt vrij algemeen genoemd; mijn laatst bekende exemplaar dateert van 1963. Bij *Cicindela maritima* Dej. staat: geen Nederlandse soort; in Brakmans Naamlijst wordt de soort voor 6 provincies aangegeven. *Carabus problematicus*: geen Nederlandse soort; hij is dan ook slechts van 9 provincies bekend. Van *Carabus nitens* L. wordt gezegd: "in Nederland niet zeldzaam op diluviale gronden", terwijl de soort in heel Europa op uitsterven staat. *Cychrus caraboides*: geen Nederlandse soort; in Brakman van 8 provincies vermeld! Bij *Bembidion tetracolum*, een van onze gewoonste *Bembidion*-soorten staat: Geen Nederlandse soort.

Dit is geen bewerken, maar verkeerd voorlichten. Alle verspreidingsgegevens zijn veel te optimistisch weergegeven. Het geraadpleegde werk is dan ook de *Coleoptera Neerlandica* van Jhr. Ed. Everts uit 1898, 1903 en een aanvullend deel uit 1922. En dan te weten dat er zojuist een uitstekend Middeneuropees werk voltooid is waaraan Dr. Harde tot het eind heeft meegewerkt. Een slechtere dienst had men hem niet kunnen bewijzen. Dat het boek in Tsjecho-Slowakije ge-

drukt is zal wel de oorzaak van de vele vaak storende drukfouten in de tekst zijn.

Al met al een aardig plaatjesboek voor in de boekenkast met voorin interessante wetenswaardigheden over kevers, mooie tekeningen, maar een abominabel slechte Nederlandse bewerking die aan het geheel zeer veel afbreuk doet. Voor een leek wel aardig, maar voor een iets verder gevorderde weggegooid geld.

P. Poot

De Libellen van Nederland (Odonata)

D.C. Geijskes en J. van Tol. Hoogwoud, Kon.

Ned. Natuurhist. Ver., Natuurhist. Bibl. nr. 31, 1983. 368 blz., afbn., reg., lit. opg.

Prijs: f 50,— (leden f 35,—). Te bestellen door overmaking van dit bedrag op postgiro 13028 t.n.v. Bureau KNNV te Hoogwoud onder vermelding van het gewenste.

Sinds het verschijnen van Lieftinck's "Odonata Neerlandica" in 1925 en 1926 is er op libellengebied veel gebeurd. Niet alleen is onze kennis over deze insecten-groep aanzienlijk uitgebreid, ook het nederlandse landschap heeft sindsdien ingrijpende wijzigingen ondergaan, wat zijn neerslag heeft op de libellen-fauna. Daarom is het verheugend, dat er thans weer een gedegen werk over dit onderwerp verschenen is.

Na enkele hoofdstukken van algemene aard, waarin zaken als afstamming, levenswijze in het algemeen en uitwendige bouw ter sprake komen, wordt het grootste deel van het boek gewijd aan determineertabellen en soortbeschrijvingen. In die laatste wordt niet alleen het uiterlijk van volwassen dieren beschreven, maar ook dat van de larven. Ook levenswijze en verspreiding komen ter sprake. Het hele boek is rijk voorzien van fraaie en duidelijke tekeningen. Gelukkig is er ook een aantal kleurenfoto's, want wie een wat oudere insectenverzameling voor zich heeft, zal daarin weinig terug vinden van de beschreven kleurenpracht. Dit leidt ook tot het helaas onovermijdelijke probleem, dat de in de tabellen genoemde kleuren bij opgezette exemplaren niet meer te herkennen zijn. Tenslotte worden voor alle inlandse soorten verspreidingskaarten gegeven, en histogrammen, waaruit de abundantie af te lezen valt. In de literatuurlijst worden artikelen die op Nederland betrekking hebben, met een stip aangeduid; een praktische gedachte.

Bij ieder, die zich serieus met libellen bezig houdt, zal dit boek uiterst welkom zijn. Wie met determineren weinig ervaring heeft vindt in de literatuurlijst wel iets, wat meer voor beginners geschikt is.

F.D.

Geïllustreerde flora van Nederland

E. Heimans, H.W. Heinsius, Jac. P. Thijssse.

Bewerkt door J. Heimans c.s. Amsterdam, Versluys, 1983. 22e druk, 1242 blz., afbn., reg. Prijs: f 49,— (tot 31 december 1983).

1983 is het jaar van de nieuwe flora's. Bijna gelijktijdig met het uitkomen van de 20e druk van de

grondig herziene flora van Heukels verscheen de 22e druk van de eveneens gemoderniseerde flora van Heimans, Heinsius en Thijssse. Verder is de vlaamse versie van de tot dusver franstalige belgische flora binnenkort te verwachten.

De flora van Heimans c.s. is sinds 1965 niet meer gewijzigd. Het team van bewerkers is in de tussenliggende periode geconfronteerd geworden met het heengaan van verschillende medewerkers. Ook de aanzienlijkste onder hen, prof. dr. J. Heimans, heeft met deze herdruk zijn levenswerk voltooid. Hij heeft 67 jaar lang zijn stempel gedrukt op de flora, waarvan zijn vader E. Heimans, samen met Jac. P. Thijssse de initiatiefnemer was. De wijzigingen in de 22e druk zijn minder spectaculair dan de uitgever ons wil doen geloven. Uiteraard zal het een heel werk geweest zijn om de bijna 1250 blz. geheel opnieuw te zetten. De voordelen daarvan werken echter grotendeels op langere termijn, omdat met de nieuwe zettechnieken toekomstige wijzigingen sneller doorgevoerd zullen kunnen worden in de hoofdtekst in plaats van het toevoegen van addenda.

De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Een volledig herziene tekst van de grassen-, cypergrassen- en composietenfamilie.
- Het toevoegen van een tabel voor het determineren van de vele in de hoofdtekst beschreven sierplanten.

- Het in de tekst verwerken van de oude aanhangels.

Niet gewijzigd is de latijnse naamgeving. Deze stemt nu dus niet meer overeen met de laatste uitgave van de Standaardlijst van de Nederlandse Flora (Van der Meijden, 1983). Dit kan o.a. vervelend zijn voor hen die de streeplijsten van het Rijksherbarium gebruiken bij het vastleggen van hun waarnemingen.

Over blijft de vertrouwde flora met naast de zake-lijke informatie nodig voor het determineren van de soorten een schat aan wetenswaardigheden over bestuivingswijzen, toepassingen in de geneeskunde, het voorkomen in legenden etc. Ook gebleven is de lijst met een vertaling van de latijnse woorden die veel gebruikt worden bij de naamgeving van planten. Als niet-gymnasiast heeft deze lijst mij over de koud-water-vrees voor latijnse namen heengeholpen. Ook noem ik nog de determineertabel van de nederlandse plantengemeenschappen zoals die beschreven staan in Plantengemeenschappen in Nederland V. Westhoff en A.J. den Held, 1975). De vele extra informatie maakt wel dat het gewicht van het boek de 1000 gram overschrijdt. Als veldflora wordt het daarom minder geschikt. Kamerplanten als Fuchsia en Kindje-op-Moederschoot (*Tolmiea menziesii*) vormen daarbij een overbodige balast. Als schoolflora is deze flora echter eerste keus. Het enthousiasme waarmee hij is samengesteld straalt er na al die jaren nog steeds van af. Dit valt niet beter te illustreren dan met de inmiddels gevleugelde zinsnede, nog steeds voorkomend in de 'Wegwijzer, te lezen voor het Gebruik': 'zoek liever driemaal eer ge het opgeeft en beproef ook nog eens de tabellen op blz....'.

Met name hen, die geïnteresseerd zijn in de vaak verrassende, karakteristieke eigenschappen van elke plantensoort naast de informatie als naam en standplaats, beveel ik deze flora van harte aan.

Johan den Boer